

Binck så meget som muligt, selvom han bevisligt kun var her i korte perioder. En kritisk behandling af Chr. Axel Jensens storslåede harmoniserings- og tilskrivningsbestræbelser, som er typisk for forskerne fra museumsverdenen, havde været ønskelig, men den får vi ikke.

Berettigelsen af bogens anden del, monumentbeskrivelsen, er svær at finde. På en måde er den delvis overflødig, fordi beskrivelserne findes i »Danmark Kirker« og i »Danske adelige Gravsten« – alternativt burde den have været komplet, således at læserne her havde et nemt og brugbart opslagsværk. Desværre må det bemærkes, at mange af illustrationerne er for dårlige, de er uskarpe, der optræder skæve vinkler og faldende linier, og der er en enkelt svips (fig. 14). Med den grundighed, der er lagt for dagen, kan det undre, at der mangler relevant litteratur, bl.a. fra »Nationalmuseets Arbejdsmark« og ICO og især Sigrød Christie: »Den lutherske ikonografi i Norge indtil 1800«. En inddragelse af Philippe Ariès' to bøger »Centuries of Childhood« og »The Hour of our Death«, Hausers »Social History of Art«, Peter Burkes »Popular Culture in early modern Europe« og Povl Ellers »Borgerne og billedkunsten på Chr. IVs tid« kunne have inspireret til nogle dybere konklusioner på det stillede spørgsmål: hvad værkerne siger om den tids mennesker.

Axel Bolvig

VELLO HELK: Die Stadtschule in Arensburg auf Ösel in dänischer und schwedischer Zeit (1559-1710). Lüneburg, Nordostdeutsches Kulturwerk, 1989. 228 s. 30 DM.

Ösel alias Saaremaa hørte 1654-1689 til dronning Christinas apanagelande, og det er navnlig omfattende arkivstudier i Stockholm, der danner grundlaget for Vello Helks bog om byskolen i Arensburg. Et overordentlig stridbart klientel af lokale embedsmænd og gejstlige – et element af økuller må næsten have spillet ind – gav anledning til talrige processer og kommissioner, der belyser undervisningen og glimtvis den estiske almue. Et lokalhistorisk arbejde, men indirekte et bidrag til den svenske stormagts kulturpolitik.

Mikael Venge

P. CLARK, ed.: The European Crisis of the 1590s. Essays in Comparative History. London, George Allen & Unwin 1985. – XI + 324 s. \$25.00.

Det er på forhånd velkendt, at Europa i 1590'erne blev hjemsøgt af økonomiske og sociale nødår (Regnen den regner hver evige dag, klagede Shakespeare), af hungerrevolter og social protest og af udmatning af de internationale, politiske og konfessionelle konflikter. Hensigten med denne vigtige samling af studier har da været at konstatere, om dette turbulente årti repræsenterer den fase, som førte fra 1500-tallets ekspansion til 1600-tallets krise. 'Krise' her med Peter Burke's medicinske formulering (s. 179) forstået som »en kort periode af akutte vanskeligheder, som førte til langsigtede strukturændringer«.